

Wpływ przyjętego modelu wyceny aktywów i zobowiązań na wartość bilansową przedsiębiorstwa

Lucyna Poniatowska*

Streszczenie: Zachodzące we współczesnej rachunkowości zmiany w obszarze wyceny bilansowej aktywów i zobowiązań związane z wprowadzeniem wartości godziwej jako podstawowego parametru wyceny powodują, że zmienia się sens i zakres informacyjny ustalanej w systemie rachunkowości wartości bilansowej przedsiębiorstwa. Artykuł jest poświęcony problematyce pomiaru wartości bilansowej przedsiębiorstwa rozpatrywanego w kontekście metod wyceny aktywów i pasywów stosowanych we współczesnej rachunkowości. Celem opracowania jest przedstawienie wpływu zastosowanych przez jednostkę zasad wyceny na wartość bilansową przedsiębiorstwa. Podstawową metodą badawczą zastosowaną w niniejszym opracowaniu jest krytyczna analiza literatury przedmiotu oraz regulacji prawnych.

Słowa kluczowe: wartość bilansowa przedsiębiorstwa, kapitał własny, model kosztu historycznego, model wartości godziwej

Wprowadzenie

Zmiany zachodzące we współczesnej gospodarce związane z procesami globalizacji, swobodnego przepływu kapitału, rozwoju rynków finansowych oraz ogromnej konkurencji spowodowały, że zmieniły się nadrzędne cele działalności przedsiębiorstwa i potrzeby informacyjne użytkowników sprawozdań finansowych, szczególnie właścicieli kapitałów. W dobie globalizacji nadrzędnym celem działalności jednostek gospodarczych stała się wartość ekonomiczna przedsiębiorstwa i maksymalizacja tej wartości, a informacją o kluczowym znaczeniu – informacją o wartości przedsiębiorstwa. Orientacja na wartość przedsiębiorstwa wywarła istotny wpływ na kierunki rozwoju wielu dyscyplin naukowych, w tym rachunkowości. Ustalana w systemie rachunkowości wartość bilansowa jednostki oparta na koszcie historycznym i zasadzie ostrożnej wyceny została poddana ostrej krytyce, szczególnie przez inwestorów i rynki finansowe. Rachunkowość stała się bowiem barierą w procesie tworzenia wartości (Walińska 2009: 9). Wymusiło to zmianę celu i zasad pomiaru w rachunkowości i jego ukierunkowanie na pomiar wartości przedsiębiorstwa. W warunkach globalnych ostatecznym celem pomiaru w rachunkowości stała się ustalona z perspektywy długiego okresu wartość bilansowa przedsiębiorstwa (Walińska 2007: 336). Zmiana celu pomiaru spowodowała, że zmieniło się podejście do procesu w rachunkowości. Stosowane od lat tradycyjne podejście wynikowe oparte na koszcie historycznym, w którym główną kategorią był wynik finansowy i przeszłość, zostało zastąpione podejściem bilansowym, opartym na wartości

* dr Lucyna Poniatowska – Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Wydział Finansów i Ubezpieczeń, ul. Bogucicka 3, 40-226 Katowice, e-mail: lucyna.poniatowska@ue.katowice.pl

i przyszłości. To z kolei pociągnęło za sobą zmiany w sposobach wyceny i definiowania podstawowych kategorii bilansowych, co w sposób bezpośredni wpłynęło na pomiar wartości bilansowej jednostki. Ustalana w systemie rachunkowości wartość bilansowa przedsiębiorstwa, którą wyrażają jego aktywa netto wycenione zgodnie z przyjętą przez jednostkę polityką rachunkowości, zależy bowiem w sposób bezpośredni od zastosowanych przez jednostkę, a określonych w regulacjach prawnych rachunkowości zasad wyceny aktywów i zobowiązań.

Artykuł jest poświęcony problematyce pomiaru wartości bilansowej przedsiębiorstwa rozpatrywanego w kontekście metod wyceny aktywów i zobowiązań stosowanych we współczesnej rachunkowości. Celem opracowania jest przedstawienie wpływu zastosowanych przez jednostkę zasad wyceny aktywów i pasywów na wartość bilansową przedsiębiorstwa. Podstawową metodą badawczą zastosowaną w niniejszym opracowaniu jest krytyczna analiza literatury przedmiotu oraz regulacji prawnych.

1. Wartość bilansowa jako rodzaj „wartości przedsiębiorstwa”

„Wartość przedsiębiorstwa” jako kategoria finansowa nie jest jednoznaczna i może przybierać różne znaczenia i interpretacje w zależności od metod i źródeł zasad wyceny, przeznaczenia czy odbiorców (Walińska 2004: 30–32). Inną wartość przedstawia przedsiębiorstwo dla właścicieli kapitału, a inną dla kontrahentów, fiskusa czy potencjalnych inwestorów. W literaturze przedmiotu oraz praktyce gospodarczej funkcjonuje wiele określeń wartości przedsiębiorstwa, takich jak wartość ekonomiczna (*economic value*), wartość w działaniu (*value in use*), wartość księgową (*book value*), wartość rynkowa (*market value*), wartość inwestycyjna (*investment value*), wartość podatkowa (*tax value*), wartość odtworzeniowa (*replacement value*), wartość likwidacyjna (*liquidation value*) (Kosin 2012: 458). Do najczęściej stosowanych określeń wartości przedsiębiorstwa można zaliczyć:

- wartość rynkową,
- wartość dla akcjonariuszy,
- wartość księgową (bilansowa),
- wartość dochodową,
- wartość likwidacyjną (Czerny 2011: 57).

Poszczególne kategorie wartości przedsiębiorstwa są szeroko opisywane w literaturze przedmiotu (finanse, zarządzanie, rachunkowość) i pomimo że są wyodrębniane na podstawie różnych kryteriów, wzajemnie się przenikają i mogą być ze sobą łączone. Dokonując pewnego uogólnienia wartości przedsiębiorstwa, można ją definiować według czterech podstawowych podejść jako:

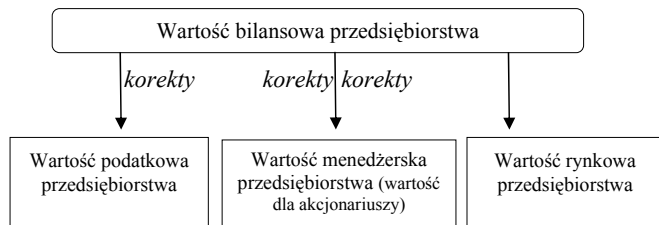
- a) wartość bilansową przedsiębiorstwa – jest to wartość aktywów i pasywów z bilansu, wyceniana zgodnie z przepisami prawa rachunkowości;
- b) wartość odtworzeniową – traktowaną jako sumę nakładów, jakie należałoby ponieść na odtworzenie firmy;
- c) wartość likwidacyjną określającą dochód, jaki można uzyskać, likwidując przedsiębiorstwo, wyznacza ją cena sprzedaży netto aktywów w dniu wyceny;
- d) wartość będącą pochodną wielokrotności zysków przedsiębiorstwa – związaną z ustalaniem wartości dochodowej przedsiębiorstwa dla inwestorów (Maćkowiak 2009: 20–21).

Głównym kryterium wyodrębnienia tych podejść są zastosowane metody wyceny wartości przedsiębiorstwa, które mogą być metodami:

- majątkowymi (księgową, odtworzeniową, upłynnienia);
- dochodowymi (skapitalizowanych zysków, zdyskontowanych przepływów pieniężnych);
- mieszanymi (Jaki 2000: 47).

Pierwsze trzy podejścia są oparte na majątkowych metodach wyceny, czyli takich, w których przedmiotem wyceny są aktywa i kapitały; metoda będącą pochodną wielokrotności zysków przedsiębiorstwa jest zaliczana do dochodowych metod wyceny. W metodach dochodowych przedmiotem wyceny jest dochód, wartość dochodowa przedsiębiorstwa jest w nich ustalana na podstawie m.in. skapitalizowanych zysków lub zdyskontowanych przepływów pieniężnych. Uszczegółowienie pojęcia „wartość przedsiębiorstwa” w zależności od metod jej ustalania pozwala dość jednoznacznie ją zdefiniować (Walińska 2004: 33–34).

Kategorią wartości przedsiębiorstwa, która pojawia się przy wszystkich klasyfikacjach wartości przedsiębiorstwa, jest wartość bilansowa przedsiębiorstwa, określana także jako wartość księgową. Wartość ta pomimo różnych głosów krytycznych jest ważną kategorią określającą sytuację majątkową i finansową jednostki. Jest to miara siły finansowej przedsiębiorstwa, dlatego też jej rola i funkcje, jakie spełnia w różnych procesach gospodarczych, a szczególnie w procesie podejmowania decyzji gospodarczych, są znaczące. Wartość bilansowa stanowi także główny czynnik kształtowania wartości przedsiębiorstwa w szerokim kontekście i jest podstawą szacowania wszystkich innych rodzajów wartości przedsiębiorstwa. Na bazie księgowej wartości przedsiębiorstwa mogą rozwijać się inne koncepcje pomiaru wartości (Walińska 2004: 34–38). Relacje pomiędzy wartością bilansową a innymi (wybranymi) wartościami przedsiębiorstwa przedstawiono na rysunku 1.

Rysunek 1. Wartość bilansowa przedsiębiorstwa a inne wartości przedsiębiorstwa

Źródło: Walińska (2004: 34).

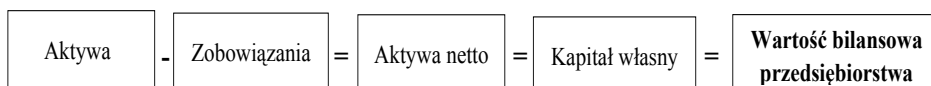
Wartość bilansowa (księgową) przedsiębiorstwa jest ustalana w rachunkowości zgodnie właściwymi jej metodami i zasadami pomiaru (według przyjętej koncepcji pomiaru). Stanowi sumę wartości poszczególnych składników majątku przedsiębiorstwa wynikająca z zapisu księgowego (wartość księgową brutto). Najczęściej jednak wartość bilansowa przedsiębiorstwa jest utożsamiana z tą częścią aktywów jednostki, którą finansuje kapitał własny (wartość księgową netto). W takim rozumieniu wartość bilansowa przedsiębiorstwa jest to wartość majątku jednostki pomniejszona o wartość zobowiązań (Zadora 2010: 37). Wychodząc z podstawowego równania bilansowego, zgodnie z którym:

Aktywa (A) = Pasywa (P), a uszczegóławiając

Aktywa trwałe (AT) + Aktywa obrotowe (AO) = Kapitał własny (KW) + Zobowiązania (Z)

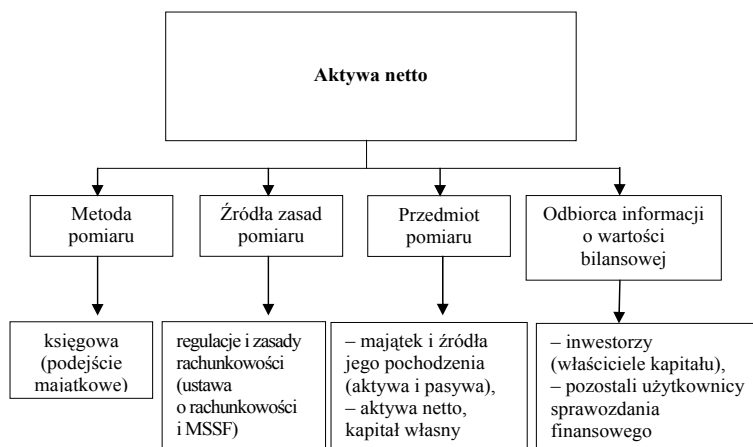
wartość bilansowa przedsiębiorstwa (WBP) jest różnicą pomiędzy wartością wszystkich aktywów i wartością wszystkich zobowiązań:

$$\mathbf{WBP = A - Z}$$

W praktyce wartość księgowa przedsiębiorstwa (wartość aktywów netto) wyraża wartość kapitału własnego. W takim ujęciu jest to wartość dla właściciela kapitału określająca jego korzyści netto, w przypadku gdyby zażądał zwrotu kapitału. Kapitał własny sam w sobie nie jest przedmiotem wyceny, dlatego jest wyceniany za pomocą innych mierników (Kamela-Sowińska 2000: 88). Wycena wartości bilansowej przedsiębiorstwa jest zatem wyceną kapitału własnego jednostki, gdyż kategorie te wyrażają tę samą wartość.

Wartość bilansowa przedsiębiorstwa jest ustalana poprzez wycenę poszczególnych składników aktywów i zobowiązań według podejścia majątkowego, zgodnie z zasadami określonymi przez prawo rachunkowości. Stanowi różnicę pomiędzy sumą wartości poszczególnych (pojedynczych) składników aktywów i sumą wartości poszczególnych (pojedynczych) składników zobowiązań i rezerw na zobowiązania. Jest to kategoria zagregowana, na którą składa się wiele elementów indywidualnie wycenianych. Dzięki precyzyjnemu określeniu metod, źródeł zasad i przedmiotu wyceny wartość bilansowa przedsiębiorstwa może być zdefiniowana w sposób bardzo precyzyjny (Walińska 2004: 35). Istotę wartości bilansowej przedsiębiorstwa przedstawiono na rysunku 2.

Rysunek 2. Istota wartości bilansowej przedsiębiorstwa

Źródło: opracowanie własne.

Wartość bilansowa przedsiębiorstwa jako kategoria wtórna jest wypadkową metod, zasad i procedur wyceny pierwotnych elementów wchodzących w jej skład (Walińska 2004: 39). Zależy od przyjętej koncepcji pomiaru w rachunkowości.

2. Koncepcje i modele wyceny bilansowej w rachunkowości i ich zastosowanie

Rachunkowość to system, którego głównym zadaniem jest odzwierciedlenie rzeczywistości gospodarczej jednostki. Realizacja tego zadania dokonuje się poprzez pomiar wartości, który dotyczy dwóch obszarów: sytuacji finansowej i dokonań (Walińska 2009: 56). Pomiaru sytuacji finansowej dokonuje się poprzez nadawanie wartości poszczególnym składnikom aktywów i pasywów, czyli wycenę. Jest to pomiar wartości majątku. Pomiar dokonań realizuje się z kolei poprzez pomiar wyniku finansowego. Precyzując pomiar w rachunkowości, należy go rozumieć jako wycenę i pomiar wyniku finansowego (Mazur 2011: 49). Zarówno jeden, jak i drugi rodzaj pomiaru w rachunkowości wpływa na prezentowaną w bilansie wartość bilansową przedsiębiorstwa.

Proces wyceny w rachunkowości obejmuje dwa etapy: wycenę wstępną, przy początkowym ujęciu, i wycenę bilansową dokonywaną na dzień bilansowy. Z punktu widzenia ustalania wartości bilansowej przedsiębiorstwa istotne znaczenie ma wycena bilansowa, gdyż to ona w sposób bezpośredni dotyczy wyceny przedsiębiorstwa metodą księgową. Wycena bilansowa jest procesem nadawania wartości poszczególnym składnikom bilansu, prowadzi do urealnienia wartości aktywów i zobowiązań wykazywanych ostatecznie w bilansie na dzień kończący rok obrotowy. W procesie wyceny bilansowej zasadniczą rolę odgrywa koncepcja (podstawa) wyceny. Ogólnie w koncepcjach wyceny w rachunkowości można wyróżnić dwa podejścia: „kosztu” i „wartości” (Walińska 2009: 91). Podejścia te są związane z zastosowaniem określonej podstawy (metody) wyceny, którą może być:

1) w podejściu „kosztu”:

- koszt historyczny,
- koszt bieżący;

2) w podejściu „wartości”:

- wartość realizacji,
- wartość bieżąca.

Koncepcje wyceny bilansowej w rachunkowości przedstawiono na rysunku 3.

Wycena oparta na koszcie historycznym (*historical cost*) jest najstarszą metodą wyceny w rachunkowości; oznacza pomiar aktywów w wysokości równej zapłaconej za nie kwocie pieniężnej lub wartości godziwej zapłaty niepieniężnej dokonanej celem ich nabycia, natomiast zobowiązań w wartości równej kwocie wpływów otrzymanych w zamian za przyjęcie na siebie obowiązku lub w wartości równej kwocie środków pieniężnych i ich ekwiwalentów, która według przewidywań zostanie zapłacona w celu regulacji zobowiązania w normalnym toku działalności (*Założenia koncepcyjne...* 2011: § 4.55a). Podstawą wyceny jest tutaj koszt historyczny, czyli wartości, po których składniki majątku zostały nabyte lub wytworzone. Najczęściej są to cena nabycia, zakupu, koszt wytworzenia, wartość nominalna (Poniatowska 2009: 164).

Rysunek 3. Koncepcje wyceny w rachunkowości

Źródło: opracowanie własne na podstawie Walińska (2009: 91).

Drugą podstawą wyceny w podejściu „kosztu” jest koszt bieżący, odtworzenia (*current cost*). Kosztem bieżącym są aktualne w dniu dokonywania wyceny ceny nabycia lub koszty wytworzenia składnika majątku, kwoty wymaganej zapłaty. Zastosowanie do wyceny kosztu odtworzenia oznacza pomiar aktywów w wysokości środków pieniężnych lub ich ekwiwalentów, które aktualnie należałoby za taki sam lub równoważny składnik majątku zapłacić, a zobowiązań według kwoty, która byłaby aktualnie wymagana do ich regulacji. Parametrami wyceny są tutaj cena rynkowa i wartość godziwa (Poniatowska 2009: 164).

W koncepcjach wyceny opartych na wartości jako podstawę wyceny przyjmuje się wartość realizacji (możliwą do uzyskania) lub wartość bieżącą. Przyjęcie wartości realizacji (*realisable value*) jako podstawy wyceny oznacza wycenę aktywów w wartości równej kwocie pieniężnej, jaką można by w chwili obecnej uzyskać, zbywając dany składnik aktywów w normalnej zaplanowanej transakcji, a zobowiązań w wysokości niezdykontowanej kwoty środków pieniężnych i ich ekwiwalentów, jaką według przewidywań zapłaci się w celu ich regulacji w normalnym toku działalności gospodarczej (*Założenia koncepcyjne...* 2011: § 4.55c). Parametrami wyceny są tutaj aktualne ceny sprzedaży netto i wartość likwidacyjna.

Wycena oparta na wartości bieżącej (*present value*) oznacza z kolei wycenę aktywów według zdyskontowanej wartości bieżącej przyszłych wpływów pieniężnych netto, które według przewidywań wypracują w toku działalności, a zobowiązań według zdyskontowanej wartości bieżącej przyszłych wpływów pieniężnych netto, które według przewidywań będą wymagane do ich uregulowania w normalnym toku działalności (*Założenia koncepcyjne...* 2011: § 4.55d).

Wartość bilansowa przedsiębiorstwa jest efektem przyjętych koncepcji teoretycznych rachunkowości, które z kolei determinują określone regulacje prawa rachunkowości. Na tle możliwości do zastosowania metod i zasad wyceny ukształtowały się w rachunkowości dwa

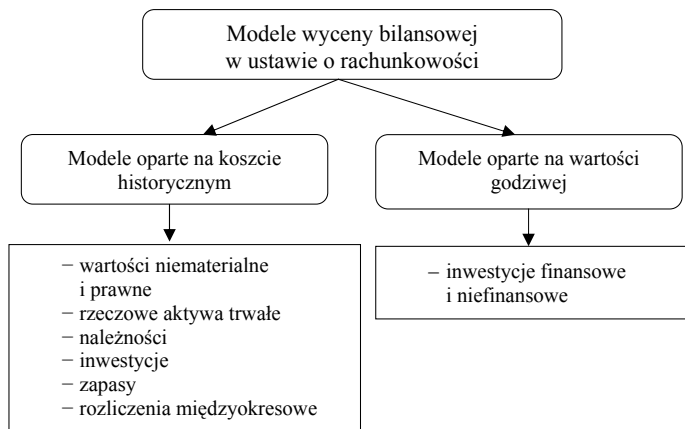
podejścia do zagadnienia wyceny: podejście historyczne oparte na cenach historycznych i podejście futurystyczne oparte na cenach bieżących (Poniatowska 2012: 238). Konsekwencją tych podejść są dwa rodzaje modeli wyceny bilansowej stosowane aktualnie w regulacjach rachunkowości:

- 1) modele oparte na koszcie historycznym (model kosztu historycznego);
- 2) modele oparte na wartości godziwej (model wartości godziwej) (Poniatowska 2012: 238).

Model kosztu historycznego jest tradycyjnym sposobem wyceny stosowanym w rachunkowości od początku jej powstania (Kuzior 2012: 197). W modelu tym podstawą wyceny bilansowej aktywów i zobowiązań jest ustalony w wyniku ich wyceny wstępnej koszt historyczny (wartość początkowa) oraz zasada ostrożnej wyceny. Na dzień bilansowy wartość składnika majątku w koszcie historycznym zostaje pomniejszona o odpisy umorzeniowe (jeżeli składnik aktywów podlega amortyzacji) oraz odpisy z tytułu utraty wartości, w przypadku gdy nastąpiła utrata wartości (Poniatowska 2011: 161). Obniżenie wartości składnika aktywów skutkuje powstaniem kosztów, co wpływa na wartość wykazywanego w ramach kapitałów własnych wyniku finansowego.

Model wartości godziwej jest stosunkowo nowym sposobem wyceny bilansowej, wprowadzonym przez Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (2011, zwane dalej MSSF) w latach 70. ubiegłego wieku, a w ustawie o rachunkowości (Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości... dalej Uor) w 2000 r. Podstawą wyceny bilansowej składników majątku w tym modelu jest ustalona na dzień bilansowy wartość godziwa określana jako „kwota, za jaką dany składnik aktywów i pasywów mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie uregulowane w warunkach transakcji rynkowej, pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi, niepowiązаныmi ze sobą stronami (Uor: art. 28, ust. 6). W modelu wartości godziwej na dzień bilansowy wartość składnika majątku wynikająca z ksiąg rachunkowych jest aktualizowana do wartości godziwej poprzez dokonanie odpisu aktualizującego. Odpisy aktualizujące mogą powodować zarówno zmniejszenie wartości bieżącej składnika majątku (początkowej lub po wcześniejszych przeszacowaniach), jak i jej zwiększenie. Skutki przeszacowania w zależności od rodzaju składnika aktywów i rodzaju odpisu aktualizującego (zmniejszający lub zwiększający wartość) są odnoszone wynikowo (jako koszt lub przychód) lub kapitałowo (kapitał z aktualizacji wyceny). Wpływają więc na wynik finansowy netto jednostki lub całkowity dochód (Poniatowska 2011: 161).

Obecnie opisane modele wyceny bilansowej funkcjonują w rachunkowości równolegle. Jednak zakres ich zastosowania w ustawie o rachunkowości i MSSF jest różny. W regulacjach ustawy o rachunkowości dominującym modelem wyceny jest ciągle model kosztu historycznego. Według tego modelu wycenia się wszystkie składniki majątku, natomiast model oparty na wartości godziwej jako alternatywny sposób wyceny może być stosowany tylko do wyceny bilansowej inwestycji. Zakres zastosowania modeli wyceny bilansowej według ustawy o rachunkowości przedstawiono na rysunku 4.

Rysunek 4. Modele wyceny bilansowej w ustawie o rachunkowości

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o rachunkowości.

W MSSF zastosowanie wartości godziwej do wyceny bilansowej składników majątku jest znacznie szersze i dotyczy zarówno aktywów o charakterze inwestycyjnym, jak i operacyjnym. W myśl MSSF stosowanie modelu wartości godziwej w pewnych przypadkach może być obligatoryjne. Dotyczy to przede wszystkim pewnych grup aktywów finansowych (np. aktywa dostępne do sprzedaży), aktywów biologicznych (Kuzior 2012: 201). Fakultatywnie model wartości godziwej można stosować do wyceny operacyjnych aktywów trwałych czy inwestycji niefinansowych.

3. Odzwierciedlenie skutków sprawozdawczych wyceny bilansowej w wartości bilansowej przedsiębiorstwa

Zastosowanie do wyceny bilansowej określonego modelu wyceny bilansowej rodzi określone skutki sprawozdawcze związane z jednej strony ze zmianą wartości bilansowej składnika majątku, a z drugiej ze zmianą wartości kapitału własnego jednostki. Kwota kapitału własnego wykazywana w bilansie zależy bowiem wprost od przyjętych przez jednostkę zasad wyceny bilansowej aktywów i zobowiązań. Wynika to m.in. ze sposobu określenia kategorii kapitału własnego jako rezydualnego udziału w aktywach jednostki, który pozostaje po odjęciu jej wszystkich zobowiązań. Określenie kapitału własnego jako elementu rezydualnego oznacza, że jego definicja wynika z definicji aktywów i zobowiązań (Jaruga, Frenzel 2008: 38). Wzrost wartości kapitału własnego jest związany ze wzrostem wartości aktywów lub zmniejszeniem wartości zobowiązań, natomiast zmniejszenie kapitału własnego występuje w sytuacji odwrotnej (Kumor 2012: 96).

Wartość kapitału własnego w bilansie odzwierciedla wartość bilansową przedsiębiorstwa. Wszelkie zmiany wartości tego kapitału są więc zmianami wartości bilansowej przedsiębiorstwa. Informacja o wartości i strukturze kapitału własnego jest informacją o wysokości i strukturze wartości bilansowej przedsiębiorstwa. Zgodnie z ustawą o rachunkowości kapitał własny prezentuje się w bilansie jednostki w dziewięciu, następujących pozycjach:

- 1) kapitał (fundusz) podstawowy;
- 2) należne wpłaty na kapitał podstawowy (wielkość ujemna);

- 3) udziały (akcje) własne (wielkość ujemna);
- 4) kapitał (fundusz) zapasowy;
- 5) kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny;
- 6) pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe;
- 7) zysk (strata) z lat ubiegłych;
- 8) zysk (strata) netto;
- 9) odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna).

Zakres ujawnień o poszczególnych pozycjach kapitału własnego w sprawozdaniu z sytuacji finansowej (bilansie) według MSSF jest znacznie węższy i obejmuje takie pozycje:

- 1) kapitał podstawowy,
- 2) kapitał rezerwowy,
- 3) zysk zatrzymany,

a w przypadku sprawozdań skonsolidowanych również

- 4) udziały mniejszości (Ambroziak 2010: 194–196).

Rozpatrując istotę kapitału własnego z punktu widzenia źródeł (przyczyn) jego powstania, wymienione szczegółowe pozycje kapitału można ująć w dwóch zasadniczych grupach jako:

1. Kapitał własny wnoszony przez właścicieli, pochodzący bezpośrednio od inwestorów (wspólników, akcjonariuszy, udziałowców). Obejmuje on pozycje kapitału podstawowego oraz kapitału zapasowego (premiowy) reprezentującego agio.
2. Kapitał własny będący skutkiem dokonań jednostki w trakcie działalności, obejmujący:
 - kapitał zapasowy,
 - kapitał rezerwowy z aktualizacji wyceny,
 - pozostałe kapitały rezerwowe,
 - zysk/stratę z lat ubiegłych,
 - zysk stratę netto roku obrotowego.

Skutki wyceny bilansowej mają odzwierciedlenie w drugiej grupie kapitału własnego, przede wszystkim w dwóch pozycjach tego kapitału, tj. wyniku finansowym oraz kapitale z aktualizacji wyceny.

Celem wyceny bilansowej dokonywanej w rachunkowości jest urealnienie wartości wykazywanych w sprawozdaniu finansowym. Urealnienie to dokonuje się poprzez aktualizację wartości, która jest korektą wartości aktywów lub zobowiązań do poziomu najbardziej realnego i polega na dokonaniu odpisu aktualizującego. Odpisy aktualizujące występują zarówno w modelu kosztu historycznego, jak i w modelu wartości godziwej. Biorąc pod uwagę przyjęty przez jednostkę model wyceny bilansowej, można wyróżnić dwa rodzaje odpisów aktualizujących:

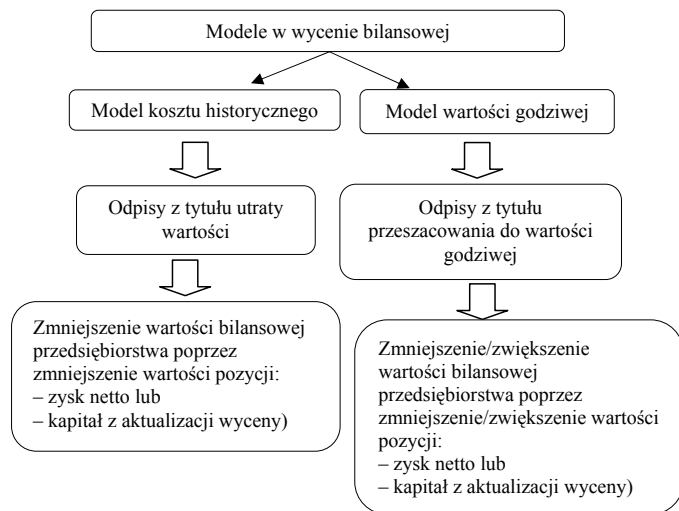
- odpisy z tytułu utraty wartości – w modelach opartych na koszcie historycznym;
- odpisy z tytułu przeszacowania wartości do wartości godziwej – w modelach wartości godziwej (Kumor, Poniatowska 2012: 119).

Odpisy z tytułu utraty wartości są dokonywane przy wycenie bilansowej według modelu kosztu historycznego i związane z utratą wartości składnika aktywów. Utrata wartości występuje wówczas, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów w znaczącej części lub w całości nie przyniesie przyszłych korzyści ekonomicznych. W takiej sytuacji należy dokonać odpisu aktualizującego doprowadzającego wartość składnika aktywów wynikającą z ksiąg rachunkowych do ceny sprzedaży netto lub w inny sposób ustalonej wartości godziwej (Uor: art. 28, ust. 8). Odpisy z tytułu trwałej utraty wartości powodują powstanie kosztów lub zmniejszają kapitał z aktualizacji wyceny

(w zależności od rodzaju składnika, dla którego dokonuje się odpisu), w efekcie następuje zmniejszenie wartości bilansowej przedsiębiorstwa. W przypadku ustania przyczyny, dla której dokonano odpisu aktualizującego, należy odwrócić dokonany wcześniej odpis, co skutkuje pośrednio wzrostem wyniku finansowego lub kapitału z aktualizacji wyceny.

Odpisy z tytułu przeszacowania do wartości godziwej występują w modelu wartości godziwej. Dokonuje się ich wówczas, gdy wartość księgową aktywów różni się od ich wartości godziwej. Odpis aktualizujący z tytułu przeszacowania do wartości godziwej może powodować zarówno zmniejszenie, jak i zwiększenie wartości składnika majątku, w efekcie może powodować zarówno wzrost, jak i spadek wartość bilansowej przedsiębiorstwa poprzez zmianę wartości pozycji wyniku finansowego lub kapitału z aktualizacji wyceny.

Wpływ odpisów aktualizujących dokonywanych w związku z wyceną bilansową na wynik finansowy przedstawiono na rysunku 5.

Rysunek 5. Wpływ zastosowanego modelu wyceny na wartość bilansową przedsiębiorstwa

Źródło: opracowanie własne.

Dodatkowym efektem wpływającym na wartość bilansową przedsiębiorstwa, związanym z wyceną bilansową i odpisami aktualizującymi jest powstanie kategorii podatku odroczonego, która także wpływa na wartość wyniku finansowego.

Wysokość dokonywanych w związku z wyceną na dzień bilansowy odpisów aktualizujących ma charakter szacunkowy i często wynika ze skomplikowanych procedur ich wyliczenia. W efekcie procesu wyceny bilansowej powstają kategorie przychodów i kosztów wpływających na wartość bilansową przedsiębiorstwa, które są przychodami i kosztami niezrealizowanymi, hipotetycznymi.

Podsumowanie

Ustalana w systemie rachunkowości wartość bilansowa przedsiębiorstwa, pomimo częstej jej krytyki, jest nadal istotną kategorią wartości przedsiębiorstwa. Jest miarą siły finansowej jednostki i informacją o kluczowym znaczeniu dla różnych odbiorców sprawozdania finansowego, głównie właścicieli kapitału. Na wysokość i strukturę wartości bilansowej przedsiębiorstwa bezpośredni wpływ mają zastosowane przez jednostkę, a określone przez prawo rachunkowości metody wyceny bilansowej aktywów i zobowiązań. Ewolucja prawnych regulacji rachunkowości związana z wprowadzaniem modelu wyceny aktywów i zobowiązań według wartości godziwej i zastępowanie tym modelem wyceny według kosztu historycznego ma istotny wpływ na pomiar wartości bilansowej jednostki gospodarczej. Zmienia się sens ekonomiczny i zawartość informacyjna prezentowanej w bilansie w ramach kapitału własnego wartości bilansowej przedsiębiorstwa. W coraz większym stopniu na zmianę tej wartości mają wpływ operacje szacunkowe, hipotetyczne i niezrealizowane, będące skutkiem przyjętego przez jednostkę modelu wyceny, co wpływa z pewnością na jakość informacji o wartości bilansowej przedsiębiorstwa.

Literatura

- Ambroziak M. (2010), *Analiza sprawozdań finansowych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Czerny J. (2011), *Kształtowanie wartości przedsiębiorstwa w wypadku fuzji lub przejęcia*, w: *Rachunkowość w teorii i praktyce*, red. T. Kiziukiewicz, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Jaruga A., Frenzel M. (2008), *Kwalifikacja kapitałów własnych w świetle standardów międzynarodowych. Kwestie problematyczne*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” t. 43 (99).
- Kamela-Sowińska A. (2000), *Wartość kapitału*, w: *Podstawowe problemy rachunkowości jako dyscypliny naukowej i działalności praktycznej*, red. J. Wojtyła, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
- Kosin P. (2012), *Wycena niektórych inwestycji długoterminowych w procesie zarządzania wartością przedsiębiorstwa*, w: *Nowe tendencje w zarządzaniu wartością przedsiębiorstwa*, red. E. Urbańczyk, A. Gąsior, E. Mioduchowska-Jaroszewicz, M. Romanowska, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Kumor I. (2012), *Dylematy pomiaru bilansowej wartości przedsiębiorstwa w świetle polityki rachunkowości*, w: *Metodologiczne aspekty zarządzania wartością przedsiębiorstwa*, red. E. Urbańczyk, A. Gąsior, E. Mioduchowska-Jaroszewicz, M. Romanowska, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Kumor I., Poniatowska L. (2012), *Aktualizacja wyceny środków trwałych do wartości godziwej*, w: *Środki trwale – ujmowanie, wycena i prezentacja*, red. T. Cebrowska, W. Dotkuś, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- Kuzior A. (2012), *Obszary wykorzystania wartości godziwej*, w: *Za i przeciw wartości godziwej w rachunkowości. Problemy stosowania i wykorzystania wartości godziwej*, red. H. Buk, A. Kostur, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice.
- Maćkowiak E. (2009), *Ekonomiczna wartość dodana*, PWE, Warszawa.
- Mazur A. (2011), *Wartość godziwa – potencjał informacyjny*, Difin, Warszawa.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (2011), SKwP, Warszawa.
- Poniatowska L. (2009), *Metody i modele wyceny bilansowej aktywów i pasywów*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” t. 53 (109).
- Poniatowska L. (2011), *Wpływ przyjętych zasad wyceny bilansowej aktywów i pasywów na wartości prezentowane w sprawozdaniu finansowym*, w: *Rachunkowość i audyt w warunkach kryzysu – jakość, wiarygodność, efekty zmian*, red. J. Ostoj, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowości i Finansów w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała.

- Poniatowska L. (2012), *Wartość godziwa i jej zastosowanie w wycenie bilansowej aktywów i zobowiązań według regulacji krajowego prawa rachunkowości*, w: *Za i przeciw wartości godziwej w rachunkowości. Problemy stosowania i wykorzystania wartości godziwej*, red. H. Buk, A. Kostur, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice.
- Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości, ostatni ujednolicony tekst, DzU z 13 marca 2013, poz. 330.
- Walińska E. (2004), *Wartość bilansowa przedsiębiorstwa a alokacja podatku dochodowego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Walińska E. (2007), *Sprawozdawczość finansowa XXI wieku – bez granic?* w: *Rachunkowość wczoraj, dziś, jutro*, SKwP, Warszawa.
- Walińska E. (2009), *Bilans jako fundament sprawozdawczości finansowej*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa.
- Zadora H. (2010), *Wycena przedsiębiorstw w teorii i praktyce*, SKwP, Warszawa.

THE INFLUENCE OF THE USED MODEL OF ASSETS AND LIABILITIES VALUATION ON THE BALANCE-SHEET VALUE OF ENTERPRISE

Abstract: The article deals with the issue of measurement of balance-sheet value of company in terms of balance-sheet valuation of assets and liabilities. The objective of this paper is to present the influence of the used model of assets and liabilities valuation on the balance-sheet value of enterprise. Changes in accounting especially in the area of balance-sheet valuation associated with the use of fair value to measure assets and liabilities cause that changes the information content of balance-sheet value of company.

The method of critical analysis of literature and accounting standards were used to prepare this article.

Keywords: balance-sheet value of enterprise, equity, historical cost model, fair value model

Translated by Lucyna Poniatowska